

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

FASTIGHETSNÄRA INSAMLING (FNI) I MÖLNDAL

Ett elektoralt förankrat beslut?

Hanna Wiksten

Uppsats	15 hp
Program:	Samhällsvetenskapligt miljövetarprogram - miljöpolitik
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2017
Handledare:	Peter Esaiasson
Antal ord:	10 010

Abstract

För att ställa om till ett hållbart samhälle krävs det stora åtgärder. Ett stort problem står dock i vägen för denna omställning: få personer är beredda att frivilligt ändra sina vanor och beteenden för att leva ett hållbart liv med minsta möjliga miljöpåverkan. Forskning kring demokratiers förmåga att bedriva effektiv miljöpolitik visar på svårigheterna att genomföra kostsamma, styrande miljöpolicyer då dessa oftast inte stöds av majoriteten av medborgarna. Ändå införs det miljöpolicyer som påverkar människors beteende i en mer miljövänlig riktning i demokratier. Hur går detta till? Denna uppsats syftar till att utreda om denna styrning av medborgarnas beteende sker inom ramarna för valdemokratis kärnmekanismer. Kärnmekanismerna är Mansbridges (2003) normativa teorier om hur valdemokratier bör fungera: antingen berättar politikerna vilka beslut de tänker genomföra innan valet eller så genomför politikerna sina beslut, och kommunicerar ut detta efteråt och inför nästkommande val. För att pröva dessa teorier undersöks införandet av "Fastighetsnära insamling" (FNI), en beteendestyrande policy som syftar till att få medborgarna i Mölndals stad att källsortera sitt avfall. Det empiriska materialet i form av valmanifest, tidningsartiklar och partiernas hemsidor analyseras med hjälp av ett analysverktyg baserat på kriterier för valdemokratis kärnmekanismer. Resultatet visar att FNI inte var ett vallöfte innan det infördes men att det kommunicerats ut av partierna i samband med beslutet och inför nästkommande kommunalval. Studiens slutsatser är att den offentliga styrning som Fastighetsnära insamling innebär kan anses ha införts inom ramarna för valdemokratis mekanismer men visar också stöd för konflikten mellan demokrati och miljö.

Nyckelord: Valdemokrati, Mansbridge, Fastighetsnära insamling, miljöpolitik, offentlig styrning

Innehåll

1.	INLEDNING.....	1
1.1	Fallet: Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndals stad.....	2
1.2	Disposition.....	3
2.	SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
2.1	Syfte.....	3
2.2	Frågeställningar.....	4
3.	TIDIGARE FORSKNING.....	4
3.1	Demokrati och miljö.....	4
3.2	Styrmedel för beteendeförändring.....	5
3.3	Valdemokratins kärnmekanismer.....	6
3.4	Vallöftesforskning.....	8
4.	METOD.....	8
4.1	Sammanfattning metod.....	8
4.2	Tillvägagångssätt.....	9
4.3	Val av fall.....	10
4.4	Material.....	11
4.5	Analysverktyg.....	12
4.5.1	Kriterier för Promissory representation.....	13
4.5.2	Kriterier för Anticipatory representation.....	15
5.	RESULTAT.....	17
5.1	Bakgrund till Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndal.....	17
5.2	Promissory representation i fallet FNI.....	19
5.3	Anticipatory representation i fallet FNI.....	21
6.	SLUTSATSER.....	23
6.1	Frågeställning 1).....	23
6.2	Frågeställning 2).....	24
6.3	Avslutande slutsatser.....	26
7.	KÄLLFÖRTECKNING.....	27

1. INLEDNING

[...] Allvarligt talat, höja avgifterna med 200% bara för att tvinga människorna till meningslös förändring av sophanteringen är under all kritik. Gör om, gör rätt, men det bästa vore om ni behåller det nuvarande systemet!!!!

(Inlägg på Mölndals-Postens Facebook-sida, 2016, 13 oktober)

För att ställa om till ett hållbart samhälle krävs det stora åtgärder. Ett stort problem står dock i vägen för denna omställning: få personer är beredda att frivilligt ändra sina vanor och beteenden för att leva ett hållbart liv med minsta möjliga miljöpåverkan. Att det finns en motvilja till omställning hos en stor del av befolkningen kan dels bero på farhågor om att en hållbar livsstil innebär en sänkt levnadsstandard. Flygresor, köttätande, konsumtion av nya saker uppfattas av många som själva grundreceptet på det goda livet. Det finns också en stark tilltro till att ny teknik kommer att lösa problemen med hållbarhet, vilket gör att livsstilsförändringar upplevs som onödiga (Naturvårdsverket, 2012a, s. 127). Motviljan till omställning bland svenska folket får tydliga effekter för miljön. År 2016 hade antalet jordklot som skulle behövas om alla levde som vi gör i Sverige idag ökat från 3,7 till 4,2 jordklot under de senaste två åren (WWF, 2016).

Trots detta så tas det ändå politiska beslut där staten försöker styra medborgarnas beteende i en mer hållbar riktning, genom olika skatter och regleringar som t.ex. köttfri dag i skolmatsalar och koldioxidskatt på bränsle. Hur kan sådana beslut införas när det finns en stark motvilja till beteendeförändringar hos medborgarna? Är denna typ av styrning av medborgarnas beteende förenligt med de kärnmekanismer som valdemokratin vilar på?

Konflikten mellan viktiga miljöåtgärder och medborgarnas motvilja har väckt frågan om demokratier verkligen kan hantera en effektiv miljöpolitik? Vissa menar att de korta mandatperioderna och det faktum att majoritetens vilja styr besluten gör att demokratier är sämre på att hantera miljöproblem. Politikerna vågar inte genomföra kostsamma och impopulära miljöpolicies eftersom de då riskerar att förlora makten vid nästa val (Jagers, 2007). Andra menar däremot att yttrandefriheten och tryckfriheten i demokratier gör att miljö lättare hamnar på den politiska agendan (Li & Reuveny, 2006).

Inom valdemokrati finns två huvudsakliga kärnmekanismer för hur de politiska representanterna bör agera för att upprätthålla en god representation. Antingen berättar politikerna vilka beslut de tänker genomföra innan valet eller så genomför politikerna sina beslut, och kommunicerar ut

detta efteråt och inför nästkommande val (även kallat Promissory representation respektive Anticipatory representation) (Mansbridge, 2003). Men hur väl stämmer dessa ideal ihop med hur demokrati går till praktiken? En del av dessa teorier har testats inom vallöftesforskningen, (t.ex. Mansergh & Thomson 2007, Naurin 2014, Royed 1996) som undersöker hur vanligt det är att politiker håller sina vallöften. Det som dock saknas är forskning som undersöker om de styrande politikernas agerande under mandatperioden faktiskt stämmer överens med de vallöften som uttrycktes under valkampanjen. De policys som genomförs, har de förekommit som vallöften under valkampanjen? Policys som genomförs utan att först ha varit vallöften skulle kunna vara ett praktiskt exempel på Mansbridges ideal (2003) Anticipatory representation men de skulle också kunna genomföras av politikerna "i det tysta".

För att undersöka om det offentliga styrning av medborgarnas beteende sker inom de normativa ramar för valdemokratins kärnmekanismer som Mansbridge (2003) beskriver kommer jag i denna studie att undersöka ett fall av beteendestyrande miljöpolicy som införts i en kommun. Fallet som studeras är införandet av Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndals stad 2014, ett ekonomiskt styrmedel med syftet att få medborgarna att källsortera sitt avfall. Genom att analysera valmanifest, tidningsartiklar och hemsidor från de då styrande kommunpartierna kommer studien att undersöka om FNI kan anses ha införts inom ramarna för valdemokratins kärnmekanismer eller inte. Studien hoppas samtidigt kunna bidra med en omvänd variant av vallöftesforskning inom kontexten beteendestyrande miljöpolicy, genom att undersöka om de styrande politikernas beslut under mandatperioden förekom som vallöfte under valkampanjen. Denna typ av studie har, vad jag har funnit, inte prövats i tidigare forskning och kan därför ses som en ny vinkel inom sitt forskningsfält¹. Förutom detta kommer bakgrunden till införandet att undersökas djupare i studien för att ta reda på hur det gick till när Fastighetsnära insamling infördes i Mölndals stad.

1.1 Fallet: Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndals stad

Policyn Fastighetsnära insamling (FNI) omfattar ett nytt insamlingssystem som införs etappvis under 2015–2018 för villahushåll i kommunen med syftet att öka källsorteringen. Det nya insamlingssystemet är ett flerfackskärl för villaägare, där de sorterar sitt avfall direkt vid sin tomt i två soptunnor som innehåller olika kärl för olika avfall som plast, metall, glas, papper, matavfall etc. FNI är ett ekonomiskt styrmedel som använder en miljöstyrande taxa. Styrningen sker

---

¹ Förutom denna studie så prövas Mansbridges begrepp på en annan genomförd miljöpolicy på liknande sätt i ytterligare en kandidatuppsats vid Göteborgs Universitet VT17. Se Lindberg (2017).

genom att FNI är det billigaste alternativet bland kommunens renhållningsabonnemang, cirka 2000 kr billigare än ett årsabonnemang för osorterat avfall (Mölnads stad, 2017a). FNI har varit framgångsrikt i sin påverkan på medborgarnas beteende och minskat andelen brännbart avfall från hushållen med 60% sedan införandet (Hansson, 2016, 15 oktober). Det nya systemet har dock fått utstå en del kritik, bland annat för att det tvinga folk att sortera (Mölnads-Posten, 2016, 13 oktober). Beslutet att införa FNI togs av kommunfullmäktige i Mölnads stad i mars 2014 (Kommunfullmäktige Mölnads stad, 2014). Under mandatperioden 2010–2014 styrdes Mölnads stad av en koalition mellan Moderaterna (M), Liberalerna (L)², Centerpartiet (C) och Kristdemokraterna (KD) som tillsammans hade majoritet i kommunfullmäktige (Valmyndigheten, 2010).

1.2 Disposition

I *kapitel 2* slås studiens syfte och frågeställningar fast. Därefter, i *kapitel 3*, presenteras tidigare forskning som är relevant för studien, bland annat Mansbridges begrepp för god representation inom valdemokrati. I *kapitel 4* diskuteras studiens metod, material och val av fall. Även studiens analysverktyg presenteras här. I efterföljande *kapitel 5* genomförs studiens analys och resultaten presenteras. Avslutningsvis, i *kapitel 6*, presenteras mina svar på de inledande frågeställningarna samt en diskussion om vilka slutsatser som kan dras av studiens resultat.

2. SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

2.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka om den offentliga styrningen av medborgarna i fallet med införandet av Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölnads stad kan anses ha skett inom ramarna för Mansbridges (2003) normativa teorier kring valdemokratins kärnmekanismer.

---

² Tidigare Folkpartiet (FP) fram till namnbytet 2015. I denna uppsats kommer partiet att benämnas som Liberalerna (L).

2.2 Frågeställningar

De frågeställningar som studien kommer försöka att besvara är:

- 1) I vilken utsträckning gick något av partierna M, L, C eller KD till val på att införa policyn "Fastighetsnära insamling" i Mölndal stads kommunalval 2010?
- 2) I vilken utsträckning kommunicerades beslutet kring "Fastighetsnära insamling – FNI" ut av partierna M, L, C eller KD i Mölndals stad till medborgarna efter införandet och inför nästkommande kommunalval 2014?

3. TIDIGARE FORSKNING

Detta avsnitt går igenom den tidigare forskningen inom relevanta områden för denna uppsats. Avsnittet börjar med en genomgång av forskning kring demokratiers förmåga att bedriva effektiv miljöpolitik. Sedan kommer forskning kring beteendeförändringar i koppling till politik att diskuteras. Avslutningsvis redogör avsnittet för uppsatsens huvudområde, nämligen valdemokratins kärnmekanismer samt vallöftesforskning och visar på den forskningslucka som uppsatsen kommer att utforska.

3.1 Demokrati och miljö

Mycket av forskningen kring demokrati och miljö förs på en makronivå där staters demokratiska styrelseskick jämförs med deras miljöprestation. Kraven på stora livsstilsförändringar hos en stor del av jordens befolkning har väckt frågan om huruvida stater, och framförallt liberala demokratier kan klara av att bedriva den miljöpolitik som krävs för att nå hållbarhetsmålen. Här är vetenskapen inte enig utan argument finns som både stödjer och kritiserar demokratiers förmåga att hantera miljöproblem.

Li & Reuveny (2006) ger en sammanfattning över de olika åsikterna kring demokratiers förmåga att hantera miljöproblem jämfört med mer auktoritära styrelseskick. En styrka i det demokratiska systemet är att den liberala demokratin är mer lyhörd för medborgarnas åsikter genom en högre grad av ansvarsutkrävande makt hos folket, vilket gör att t.ex. gröna åsikter hos medborgarna tas upp i politiken i större utsträckning än i icke-demokratiska stater. Tryckfrihet och yttrandefrihet främjar också att miljöfrågor hamnar på den politiska agendan hos demokratier, genom att miljösituationen i landet kan uppmärksammas i media. Att demokratier i större utsträckning respekterar lagstiftning ger en bättre förutsättning för miljölagstiftning och internationella

miljöavtal att ge effekt. Demokratier tenderar även att ha ett längre tidsperspektiv vilket gynnar mer långsiktiga politiska frågor som t.ex. miljö till skillnad från auktoritära stater vars mer kortsiktiga fokus ligger på att behålla makten.

Det långsiktiga tidsperspektivet är dock ifrågasatt och används tvärtom som ett argument mot demokratiers förmåga att hantera miljöproblem. Jagers (2007) menar att de korta mandatperioderna blir ett hinder för politikerna att genomföra långsiktig miljöpolitik eftersom de direkta kostnaderna som sker under mandatperioden gör det svårare för partiet att vinna nästkommande val. Demokratiers liberala grund i individens autonomi kan även det göra det svårare att föra en effektiv miljöpolitik. Jagers (2005, s. 48) beskriver en balansgång mellan effektivitet och legitimitet, där en effektiv miljöpolitik inte alltid kommer gå hand i hand med majoritetens vilja, och därmed inte kunna vara legitim nog att genomföras. Det faktum att en effektiv miljöpolitik innebär policys med stor påverkan på människors livsstil kan göra det svårt att få stöd för detta hos majoriteten av befolkningen, vilket gör det omöjligt att genomföra inom demokratins ramar. Ytterligare ett problem med en legitimt och effektiv miljöpolitik är att de som skulle dra nytta av en sådan politik, nämligen nästa generation, inte finns representerade i dagens demokratiska system. Att avsätta av dagens resurser för framtida generationer är en svår politisk utmaning då risken finns att man kan hävda att dessa resurser behövs bättre i vår generation (Jagers, 2005, s. 60).

3.2 Styrmedel för beteendeförändring

På mikronivå, inom staterna, så sker försök att genom olika styrmedel få medborgarna att ändra sitt beteende inom olika områden och inte endast inom miljö. De politiska styrmedel som används för att ändra aktörers beteende kan delas in i tre olika huvudgrupper: Administrativa, Ekonomiska och Informativa. Inom administrativa styrmedel ingår främst lagstiftning men även normer och tillsyn. Det främsta administrativa styrmedlet inom miljöfrågor är miljöbalken, som är grunden i den svenska miljöpolitiken. Ekonomiska styrmedel styr beteende genom att justera priser på varor och tjänster och kan antingen fungera som morot (bidrag) eller piska (skatter). Inom miljö används ofta ekonomiska styrmedel i linje med principen att förorenaren ska betala genom avgifter för miljöbelastande verksamheter som t.ex. skatt på fossila bränslen. Informativa styrmedel syftar på kommunikation och information som t.ex. kan användas för att skapa acceptans för en miljöpolicy eller redovisa goda exempel på hur man kan leva mer hållbart (Naturvårdsverket, 2012b).

Ockwell, Whitmarsh och O'Neill (2009) undersöker vilka styrmedel som används för att få till stånd beteendeförändringar i klimatfrågan. För att uppnå politiskt satta mål gällande minskning av koldioxidutsläpp använder sig stater oftast av kommunikation eller kostnadseffektiva ekonomiska incitament. Trots information kring hur vårt beteende påverkar klimatet ger detta styrmedel få effekter, folk lever helt enkelt inte som de lär. Med hjälp av starka styrmedel som hård lagstiftning mot koldioxidutsläpp hade världens klimatkris däremot kunnat gå att undvika. Dessa används dock sällan då mer tvingande miljöpolicyer som styr i riktning mot ett hållbart beteende oftast möter starkt motstånd hos medborgarna. Miljöfrågor tenderar enligt författarna att bli en mitterminsfråga under mandatperioden, för att sedan få stå tillbaka för mer säkrare frågor som välfärd och ekonomi inför valen. Hård lagstiftning för att reglera medborgarnas beteende kallas för top-down styrning och kan verka odemokratiskt och emot medborgarnas liberala rättigheter. Ockwell et.al (2009) menar däremot att så inte är fallet. Reglering av medborgarnas beteenden via top-down styrning är helt i linje med demokrati så länge de processer som lett fram till den reglerande policyn varit demokratiska. Men hur bör dessa processer gå till?

3.3 Valdemokratis kärnmekanismer

Demokratiideal, även kallat normativa demokratiteorier, beskriver hur det bör fungera i en demokrati men vilka grundläggande mekanismer bygger upp dessa demokratiideal? Gilljam och Hermansson (2003) pekar ut tre olika mekanismer: val, deltagandet och samtalen. Deltagandet syftar till ideal kring deltagandedemokrati och direktdemokrati, som innebär att medborgarna själva ska vara aktiva i de politiska besluten. Samtalsdemokrati eller deliberativ demokrati knyter an till samtal, diskussion och de goda argumentens seger. Den tredje grundläggande mekanismen, som kommer vara i fokus för denna uppsats, är valdemokrati som idealtyp för hur demokrati bör fungera. Kärnan i valdemokrati är regelbundet återkommande val där medborgarna påverkar politiken genom att rösta på partier och politiker. Gilljam och Hermansson (2003) pekar ut två centrala begrepp inom valdemokratin. Det första är *mandatgivande* vilket innebär väljarna ger överlämnar sitt bestämmandemandat till representanterna (politikerna) baserat på vad partierna lovar att genomföra i framtiden. Det andra begreppet är *ansvarsutkrävande i efterhand*, som istället innebär att representanterna ges frihet att ta de politiska beslut som de anser är bäst och att väljarna i efterhand utvärderar de politiska besluten genom att rösta eller inte rösta på respektive parti.

Inom valdemokratin som demokratiideal är politikernas representation av väljarnas åsikter av stor vikt. Två begrepp som blivit centrala för detta är Jane Mansbridges (2003) *Promissory representation* och *Anticipatory representation*. Dessa står för två olika typer av god representation som bör förekomma inom de valdemokratiska processerna och är väldigt nära kopplade till Gilljam och Henrikssons (2013) centrala begrepp. Ett viktigt påpekande är att de två begreppen inte måste vara uteslutande varandra utan kan mycket väl förekomma samtidigt.

Promissory representation sker i den traditionella mandatmodellen inom valdemokrati och innebär att politiker lovar reformer och policys under valrörelsen, som de sedan under sin mandatperiod antingen genomför eller inte, vilket ger väljarna makten att hålla dem ansvariga för sina löften. Denna modell ligger närmast idealtanken om mandatgivande, att väljarnas önskemål innan valet genomförs av politikerna efter valet i form av policys. God representation uppnås här genom att politikerna genomför den politik som de lovat väljarna innan valet vilket även gör ansvarsutkrävandet (processen där väljarna kan hålla politikerna ansvariga) tydligt. *Promissory representation* verkar stämma bäst överens med allmänhetens uppfattning om hur representation ska fungera (Mansbridge, 2011).

Anticipatory representation innebär istället att politiker genomför beslut under sin mandatperiod som de tror att väljarna kommer att belöna under kommande val. I fokus ligger de preferenser som politikerna tror att väljarna vid nästa val har. Här gäller det för politikerna att försöka få tag på information om vad allmänhetens preferenser är men det finns också utrymme för att övertyga väljarna om att deras preferenser är i linje med politikernas genomförda politik. Mansbridge (2003) menar att denna typ av representationsmodell underminerar den tydliga formen av ansvarsutkrävande som finns i *Promissory representation*. God representation är här beroende av hur pass god kommunikation som sker mellan politiker och väljare. Utan bra kommunikation blir det svårt för politikerna att förutse, anpassa sig efter eller påverka väljarnas preferenser. Mansbridge (2011) menar att *Anticipatory representation* är det sätt som representanterna i praktiken ofta anpassar sig efter.

Mansbridge (2003) begrepp är i likhet med övriga demokratiideal just normativa ideal som beskriver hur något borde gå till och säger inte nödvändigtvis något om hur relationen mellan politiker och väljare faktiskt ser ut i verkligheten. Att normativa ideal inom representation blandas ihop med hur den faktiska representationen går till i verkligheten är dock inte ovanligt och det kan försvåra tolkningen av studierna (Naurin, 2003). Därför är det viktigt att göra skillnad mellan ideal och verklighet, för att kunna undersöka huruvida normativa teorierna kring

representation följs i verkligheten eller ej. Ett sätt att undersöka detta är att studera de faktiska vallöften som ges i representativa demokratier.

3.4 Vallöftesforskning

Vad politiker lovar innan valet och hur de sen agerar under mandatperioden är en central del i de valdemokratiska kärnmekanismerna som Mansbridge (2003) beskriver. Vallöftesforskning är en växande forskningsgren inom statsvetenskap som bland annat undersöker i vilken grad vallöften faktiskt uppfylls av partierna och huruvida landets partisystem påverkar andelen uppfyllda vallöften (se Artés 2013, Mansergh & Thomson 2007, Naurin 2014, Royed 1996 m.fl.).

Tillvägagångssättet för vallöftesforskning är att jämföra vad politiker åtar sig att genomföra inför valet med vad de faktiskt genomför under sin efterföljande mandatperiod. Både vallöften och kriterier för när ett löfte kan anses vara uppfyllt är något som kräver operationaliseringar. Naurin (2014) operationaliserar vallöften som skrivelser kring åtaganden i partiernas valmanifest och har sedan olika grader för huruvida ett löfte kan anses vara uppfyllt. Den gemensamma slutsatsen av de empiriska undersökningarna inom fältet är att partier håller de flesta av sina vallöften.

I mina efterforskningar i vallöftesforskning har det framkommit ett område som hittills inte verkar ha fått mycket fokus: att i en omvänd vallöftesstudie undersöka om de styrande politikernas agerande under mandatperioden faktiskt stämmer överens med de vallöften som uttrycktes under valkampanjen. De policys som genomförs, har de förekommit som vallöften under valkampanjen? Policys som genomförs utan att först ha varit vallöften skulle kunna vara ett praktiskt exempel på Mansbridges ideal (2003) Anticipatory representation men de skulle också kunna genomföras av politikerna "i det tysta". Här har vallöftesforskningen ett område som behövs kartläggas.

4. METOD

Detta avsnitt börjar med en kort sammanfattning av studiens metod. Sedan följer mer detaljerade redogörelser för de överväganden som gjorts gällande val av metod, fall och material. Avslutningsvis presenteras studiens analysverktyg.

4.1 Sammanfattning metod

Uppsatsen är en teoriprovande studie med syfte att pröva i vilken utsträckning offentlig styrning av medborgarnas beteende sker inom ramarna för normativa teorier kring valdemokratis kärnmekanismer. För att undersöka detta kommer jag att göra en kvalitativ fallstudie kring

införandet av Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndals stad. FNI kan ses som ett fall av offentlig styrning av medborgarnas beteende åt ett mer miljövänligt håll. För att studera fallet så tas ett analysverktyg fram utifrån Mansbridges (2003) ideala teorier för god representation inom valdemokratier, vilket sedan jämförs med det empiriska materialet bestående av valmanifest från kommunalvalen före och efter införandet av FNI, artiklar i lokaltidningen och partiernas hemsidor. Studiens slutsatser kommer att baseras på hur väl empirin stämmer överens med analysverktygets kriterier.

4.2 Tillvägagångssätt

För att studera införandet av FNI utarbetas först ett analysverktyg. Analysverktyget består av ett antal kriterier för hur de politiska representanternas agerande bör se ut för att uppnå god representation inom valdemokratier, och bygger på Mansbridges normativa teorier om god representation som beskrivs i artikeln "Rethinking Representation" i *American Political Science Review* från 2003. Kriterierna i analysverktyget representerar ett ideal av hur representation inom valdemokratier bör gå till, vilket sedan kommer att jämföras med mitt empiriska material. Representationen kommer att bedömas utifrån huruvida beslutet att införa FNI varit ett vallöfte eller inte, och hur väl beslutet kommunicerats ut efteråt och inför nästa val. Utöver detta kommer jag även att göra en mer utförlig undersökning kring bakgrunden till införandet av FNI i Mölndals stad genom att studera beslutsprotokoll och kontakta ansvarig förvaltning.

För att kunna undersöka om det offentliga styrning av medborgarnas beteende sker inom ramarna för valdemokratins kärnmekanismer har jag valt att gå in djupare i ett enskilt fall. Fallstudier passar bra för djupare analyser av förhållanden, vilket speciellt krävs för att undersöka ifall representanterna har uppnått en god kommunikation av sitt genomförda beslut till medborgarna (Anticipatory representation). Valet av en kvalitativ fallstudie beror också på att jag inte funnit några tidigare försök att undersöka Mansbridges (2003) begrepp i praktiken, och speciellt inte Anticipatory representation. För att kunna göra en ordentlig undersökning av dessa begrepps relation till praktiska exempel föll valet på en kvalitativ studie. Denna studie är därför ett första bidrag till att operationalisera Mansbridge begrepp och testa dessa på en beteendestyrande miljöpolicy som införts.

Studien kräver en noggrann genomläsning av det empiriska materialet (valmanifest, tidningsartiklar, uttalanden från partier) för att hitta formuleringar från partierna som stödjer Mansbridges normer för god representation. Kvalitativ textanalys kan därför ses som relevant metod då "vissa passager är viktigare än andra" och ett analysverktyg utformas som används på

det empiriska materialet (Esaïasson et. al., 2017, s. 211). Ett alternativ till kvalitativ textanalys hade kunnat vara att göra intervjuer med företrädare för de politiska partierna för att undersöka huruvida de gått till val på att införa FNI och om de kommunicerat ut beslutet i efterhand inför kommande val. Att denna metod valdes bort beror främst på källkritiska argument. Genom textdokument som valmanifest och tidningsartiklar från innan och efter införandet av FNI kan partiernas faktiska kommunikation mot medborgarna analyseras. Intervjuer med partiföreträdare skulle inte haft samma styrka som källa gällande oberoende, samtidighet och tendens. Det hade till exempel kunnat finnas en risk att man velat försköna processen i efterhand för att inte ha verkat gå bakom ryggen på medborgarna.

Studiens slutsatser kommer att baseras på hur väl empirin stämmer överens med analysverktygets kriterier. Uppfylls alla kriterier för Promissory representation så dras slutsatsen att införandet av FNI skett inom ramen för valdemokratins kärnmekanismer. Uppfylls alla kriterier för Anticipatory representation så dras även här slutsatsen att införandet av FNI skett inom ramen för valdemokratins kärnmekanismer. Uppfylls ingen av kriterierna för varken Promissory eller Anticipatory så dras slutsatserna att införandet av FNI inte verkar ha skett inom ramarna för valdemokratins kärnmekanismer. I händelse av att endast vissa av kriterierna uppfylls och andra inte så kommer slutsatserna att baseras på att ju fler kriterier som uppfylls desto mer inom ramarna för valdemokratins kärnmekanismer verkar FNI ha införts. Vägledande för dessa slutsatser är studiens frågeställningar, som till sättet undersöker en glidande skala av ramverk för valdemokratins kärnmekanismer snarare än en skarp uppdelning mellan inom eller utanför ramarna.

4.3 Val av fall

Det fall som används i denna studie är införandet av Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndals stad.

Att mitt val av fall är på en kommunal nivå motiveras med att många miljöpolicies med en direkt inverkan på medborgarnas beteende och vardag tas just på den här politiska nivån. Det kommunala självstyret är relativt starkt i Sverige och kommunen har rätt att ta ut skatt för att finansiera bland annat barn- och äldreomsorg, vatten, vägar och avfallshantering (SKL, 2017).

Valet av Fastighetsnära insamling motiveras med att det är ett fall av offentlig styrning av medborgarnas beteende i en mer miljövänlig riktning. Andra exempel på dessa typer av fall är införandet av köttfria dagar på skolor och koldioxidskatt på bränslen. FNI kan ses som ett relativt

milt fall av offentlig styrning då det styrs via en miljöstyrande taxa. Medborgarna kan fortfarande välja att inte sortera sitt avfall, dock mot en högre kostnad. En hypotetisk policy av en mer tvingande och kontroversiell natur, men inom samma typ av fall, hade kunnat vara att inte erbjuda några andra alternativa abonnemang än FNI. Trots sin milda grad av styrning har FNI förändrat medborgarnas beteende i Mölndals stad. Sedan systemets införande har andelen brännbart avfall från hushållen minskat med ca 60 % (Hansson, 2016, 15 oktober). Införandet av FNI har dessutom mött motstånd hos en del medborgare som i sina insändare kritiserat systemet för att tvinga medborgarna till sortering (Mölndals-posten, 2016, 13 oktober) och för att införandet av FNI är onödigt då sorteringen redan fungerar bra (Forslund, 2016, 18 oktober).

4.4 Material

För att besvara min första frågeställning kommer jag att använda material i form av valmanifest från kommunalvalet 2010 i Mölndals stad från partierna Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna (M, L, C och KD). Jag kommer även att använda mig av tidningsartiklar med intervjuer med de lokala partiordförandena i Mölndals-Posten inför kommunalvalet 2010. Att dessa fyra partier valts ut beror på att de ingick i den styrande koalitionen och hade majoriteten av platserna i Kommunfullmäktige i Mölndals stad vid tiden för införandet av FNI under mandatperioden 2010–2014. Därför bör de också ses som ansvariga för den politik som genomfördes under denna mandatperiod.

För att besvara min andra frågeställning är det material från två olika tillfällen som jag valt att titta på. Dels tidpunkten då beslutet kring FNI togs i kommunfullmäktige i Mölndals stad, nämligen mars 2014. Den andra tidpunkten för kommunikation är inför kommunalvalet i september 2014. Materialet för tidpunkten för beslutet kommer att bestå av tidningsartiklar i Mölndals-Posten och nyheter från partiernas hemsidor. Material för kommunalvalet i Mölndals stad 2014 kommer att bestå av valmanifest från M, L, C och KD och tidningsartiklar med intervjuer med de lokala partiordförandena i Mölndals-Posten.

Valmanifest som material motiveras med att det är den traditionella formen för hur partier kommunicerar ut sin politik och sina vallöften till väljarna. Valmanifest är även det material som används inom vallöftesforskningen (se t.ex. Naurin 2014) och som jag hoppas kunna bidra till med denna uppsats. Mölndals-Posten är den största lokaltidningen i Mölndals stad och når ut till ca 22,5 % av hushållen i kommunen (TS Mediefakta, 2017). Att jag valt att titta på nyheter från partiernas egna hemsidor motiveras med att det är det lättaste sättet för partierna att själva kommunicera ut till sina väljare och visa vad de gör. Partiernas hemsidor når dock antagligen

mycket färre väljare än t.ex. Mölndals-Posten eller valmanifesten, vilket kommer tas hänsyn till i studiens analysverktyg.

Ytterligare material som kan tänkas ha en påverkan på kommunalval men som inte omfattas av denna studie är valaffischer och muntlig kommunikation mellan partier och väljare via valstugor. Valaffischer innehåller kortare budskap från partierna och dess innehåll borde kunna antas ha sin grund i partiernas valmanifest, som studien täcker in. Valstugor kan tänkas vara en viktig del av partiernas kommunikation med väljarna och som denna studie inte kommer kunna täcka in. Även här borde dock kommunikationen vara baserad på partiernas valmanifest samt att spridningen på kommunikationen är begränsad till de väljare som besöker valstugorna. Det empiriska materialet i studien sträcker sig endast över mandatperioden 2010–2014 eftersom det var under denna period som beslutet att införa FNI togs. Att kommunikation kring policyn skett tidigare mandatperioder kan dock inte uteslutas men borde i så fall ha upprepats inför att beslutet fattades i mars 2014.

4.5 Analysverktyg

Syftet med uppsatsen är att se om den offentliga styrningen av medborgarna i fallet med införandet av Fastighetsnära insamling i Mölndals stad skett inom ramarna för valdemokratis kärnmekanismer. Dessa ideala kärnmekanismer representeras i denna uppsats av Mansbridges (2003) två begrepp för god representation; Promissory och Anticipatory representation, och för att kunna analysera mitt material behöver dessa två begrepp operationaliseras till kriterier. Vad jag har funnit så har dessa typer av kriterier för Promissory och Anticipatory representation inte tagits fram tidigare vilket gör att jag inte har några föreslagna kriterier att utgå ifrån. Att bygga vidare på tidigare kriterier och operationaliseringar hade varit att föredra för att stärka uppsatsens validitet. Därför kommer jag att försöka att motivera mina val av kriterier i analysverktyget på ett tydligt sätt och hämta stöd i den tidigare forskning som ligger närmast dessa begrepp. Vallöftesforskning är det som kommer närmast Promissory representation, och kommer därför användas som stöd i min utformning av dessa kriterier. För kriterierna för Anticipatory representation kommer jag att utgå dels från vallöftesforskningen men främst från Mansbridges (2003) beskrivningar av begreppet.

Då denna studie undersöker *hur väl* FNI infördes i linje med valdemokratiska kärnmekanismer så är det viktigt att tydliggöra att det handlar om en skala av normer för god representation och inte en uppdelning mellan demokratiskt och odemokratiskt genomfört beslut. Detta styr även kriterierna i analysverktyget där kriterier för Promissory och Anticipatory kommer att delas in i

två kategorier: "Helt uppfyllt" respektive "Delvis uppfyllt". Denna uppdelning används även inom vallöftesforskning för att bedöma hur väl ett vallöfte kan sägas ha genomförts (bl.a. Naurin, 2014). Kriterierna för "Helt uppfyllt" kommer motsvara ett idealt scenario med utgångspunkt från de normativa begreppen för god representation. Kriterierna för "Delvis uppfyllt" kommer att motsvara ett scenario som är mindre idealt, inte lika tydligt i linje med de normativa begreppen, men som delvis stämmer in på de normativa begreppen. För att göra Promissory och Anticipatory representation lite tydligare har jag valt att göra en indelning av varje begrepp i tre delområden. Delområdena presenteras och motiveras i följande del, tillsammans med de konkreta kriterierna för Promissory och Anticipatory representation.

4.5.1 Kriterier för Promissory representation

För att något ska kunna räknas som Promissory representation i denna studie så berörs kriterier på tre olika delområden: *Vad* man lovar, *Vem* som lovar och *Var* man lovar det. Nedan följer en genomgång av kriterierna inom varje delområde samt motivering av delområdet i sig. För en sammanfattande översikt se Tabell 1.

Vad man lovar

Mansbridge (2003) går inte djupare in i hur representanternas löften ska vara formulerade för att hålla sig till Promissory representation. Inom vallöftesforskningen är det däremot den mest specifika formuleringen av löftet som undersöks. Först och främst är det även löftets innebörd som testas, och inte vilka exakta ord som används (Naurin, 2014). Samma synsätt har jag valt att använda här, då kriteriet för "Helt uppfyllt" är att vallöftet lovar en policy med samma innebörd som Fastighetsnära insamling men som inte nödvändigtvis måste innehålla samma formuleringar. Kriteriet för "Delvis uppfyllt" blir då att mer generella löften om avfallsminskningar eller ökad grad av sortering i kommunen avgetts och där en policy liknande FNI skulle kunna vara en logisk följd av de mer generella löftena. Dessa avgränsningar motiveras med att väljarna bör kunna dra en tydlig koppling mellan vilka löften som avges och vilka policys som införs. Detta innebär exempelvis att löften med skrivelser om mer generella miljöåtgärder inte kommer att ses som tillräckliga för att leva upp till Promissory representation i denna studie.

Vem som lovar

Att det parti som ger ett vallöfte också är det parti som sedan genomför löftet är brukligt. I koalitionsstyren där allianser skapas mellan flera partier (som i fallet FNI) kan det bli lite mindre tydligt för medborgarna vilka löften som kommer att genomföras, då partierna kan behöva kompromissa i sin politik. Detta är ingenting som lyfts upp av Mansbridge (2003, 2011) men

däremot visar Naurin (2014) på att partikoalitioner som går till val på gemensamma vallöften också uppfyller en större andel löften till skillnad från om partierna går till val på egna vallöften. Detta ger stöd till att det mest ideala scenariot är att alla partier i styrande allians haft FNI som vallöfte, vilket också kommer att räknas som kriterium för "Helt uppfyllt". Kriterium för "Delvis uppfyllt" är att minst ett av partierna i styrande allians haft FNI som vallöfte.

Var man lovar det

Valmanifest är den traditionella formen för hur partier kommunicerar ut sin politik och sina vallöften till väljarna. Mansbridge (2011) beskriver Promissory representation" [...] in which constituent control works through the representative's campaign promises". Valmanifest är även det material som används inom vallöftesforskningen och därför är kriteriet för "Helt uppfyllt" att FNI ges som vallöfte i valmanifest för kommunalvalet 2010 i Mölndals stad. Då det inom vallöftesforskningen visats sig att väljare inte enbart lägger fokus på partierna valmanifest för kommunikationen av vallöften (Naurin, 2014) så kommer kriterium för "Delvis uppfyllt" även att räkna in intervjuer med partiernas förstahandsrepresentant i valet till kommunfullmäktige i lokaltidningen Mölndals-Posten³. Partirepresentanternas uttalanden i intervjuer borde kunna antas vara i linje med partiets valmanifest och lokaltidningen nås av en stor del av medborgarna i kommunen.

		Delområden		
		<i>Vad man lovar</i>	<i>Vem som lovar</i>	<i>Var man lovar</i>
Promissory	Helt uppfyllt	<i>Policy med samma innebörd som FNI</i>	<i>Alla partier (M, L, C, KD)</i>	<i>Valmanifest för kommunalvalet 2010</i>
	Delvis uppfyllt	<i>Generella löften kring avfallsminskning där FNI följer logiskt som policy</i>	<i>Minst ett av partierna (M, L, C, KD)</i>	<i>Lokaltidningen inför kommunalvalet 2010</i>

Tabell 1: Sammanfattande översikt: kriterier för Promissory representation.

³ För vidare motivering av val av material se punkt 4.4

4.5.2 Kriterier för Anticipatory representation

Mansbridge är själv tydlig med att normerna för hur Anticipatory representation ska gå till inte alls är lika självklara som för Promissory representation. I hennes artikel från 2011 skriver hon:

[...] In anticipatory representation, the norms are less clear. I suggested that those norms should focus on the quality of communication between representatives and their constituents, both when representatives try to change the views of the voters they will face in the next election and when constituents try to communicate to the representative (often by explicit threat) the concerns they will consider important in the next election. (Mansbridge, 2011)

Utgångspunkten för att sätta kriterier för Anticipatory representation blir alltså kriterier för hur god kvalitet på kommunikationen mellan representanter och väljare skapas. God kommunikation kan sägas bestå av fyra hörnstenar: förmedla ditt budskap, agera trovärdigt, lyssna och förstå och att komma överens (Kocken, 2012). Då denna studie undersöker ett beslut som redan införts så har jag valt att avgränsa kommunikationen till att endast se på hur de styrande partierna kommunicerat ut införandet av FNI. Därför kommer mina kriterier för Anticipatory representation att kretsa kring hur väl partierna förmedlat sitt budskap på ett tydligt sätt som också nått ut till så stor del av medborgarna som möjligt. För att något ska kunna räknas som Anticipatory representation i denna studie så berörs kriterier på tre olika delområden: *Vad* man kommunicerar (tydlighet), *När man kommunicerar* (tydlighet, trovärdighet) och *Var* man kommunicerar (räckvidd på budskapet). Även här följer en genomgång av kriterierna inom varje delområde samt motivering av delområdet i sig. För en sammanfattande översikt se Tabell 2.

Vad man kommunicerar

Liknande kriterierna för *Vad* man lovar i Promissory representation så lutar sig dessa kriterier mot vallöftesforskningens fokus som ger specifika formuleringar företräde men att exakt ordalydelse inte är avgörande. Ju tydligare desto bättre helt enkelt. Kriteriet för "Helt uppfyllt" är att man kommunicerar att en policy med samma innebörd som Fastighetsnära insamling införts under mandatperioden. Kriteriet för "Delvis uppfyllt" är att man kommunicerar att åtgärder inom avfall och återvinning tagits under mandatperioden, där Fastighetsnära insamling är ett exempel på dessa åtgärder.

När man kommunicerar

I Mansbridge (2003) presentation av Anticipatory representation så ligger mycket av fokus på att den goda representationen är beroende av hur pass god kommunikation som sker under mandatperioden mellan politiker och väljare.

"[...] In most anticipatory representation, the better the communication between voter and representative in the interval between Time 1 and Time 3, the better the representation." (Mansbridge 2003, s. 518)

Eftersom det här finns utrymme för politikerna att övertyga eller anpassa sig efter väljarnas preferenser så sträcker sig egentligen tiden för kommunikation genom hela mandatperioden och inte endast i samband med det efterföljande valet. I mina kriterier för Anticipatory har jag dock valt att begränsa detta till att undersöka kommunikationen från partierna vid de två tillfällena som kan anses vara viktigaste för kommunikationen kring FNI-införandet. Dessa två tillfällen anser jag är vid införandet av FNI och vid valkampanjen inför efterkommande valet. Det är vid dessa tillfällen som partierna har störst möjlighet att vara tydliga med sitt budskap och att agera trovärdigt genom att meddela väljarna om de beslut som de fattat. Att exempelvis endast kommunicera ut att man planerar att införa FNI, och sedan inte kommunicera ut att beslutet fattats anser jag inte uppfyller den trovärdighet och tydlighet som krävs för god kommunikation. Kriteriet för "Helt uppfyllt" är att FNI ska ha kommunicerats ut både i samband med att beslutet togs i kommunfullmäktige mars 2014 och i samband med det efterföljande kommunalvalet i september samma år. Kriteriet för "Delvis uppfyllt" är att kommunikationen kring FNI-införandet endast skett i samband med ett av dessa två tillfällen.

Var man kommunicerar

Då det i min avgränsning av Anticipatory finns två olika tillfällen för kommunikation att ta hänsyn till kan inte endast valmanifest vara fokus för *Var man kommunicerar*. Därför är kriteriet för "Helt uppfyllt" att partierna ska ha kommunicerat ut FNI-införandet i valmanifest för kommunalvalet 2014 eller i lokaltidningen Mölndals-Posten. Kriteriet för "Delvis uppfyllt" är att FNI ska ha kommunicerats ut på partiernas hemsidor. Partiernas hemsidor kan man anta nå färre medborgare än valmanifest och lokaltidningen, men samtidigt är det en enkel kanal för partierna att kommunicera med hjälp av.

		Delområden		
		<i>Vad man kommunicerar</i>	<i>När man kommunicerar</i>	<i>Var man kommunicerar</i>
Anticipatory	Helt uppfyllt	<i>Att policyn FNI genomförts under mandatperioden</i>	<i>Inför kommunalvalet september 2014 & i samband med att beslutet togs i kommunfullmäktige mars 2014</i>	<i>Valmanifest inför kommunalvalet 2014 eller lokaltidningen</i>
	Delvis uppfyllt	<i>Att åtgärder för att minska avfall genomförts under mandatperioden</i>	<i>Endast vid ett av tillfällena</i>	<i>Partiernas hemsidor</i>

Tabell 2: Sammanfattande översikt: *kriterier för Anticipatory representation*

5. RESULTAT

Detta avsnitt kommer att redogöra för resultaten av studiens genomgång av det empiriska materialet. Först presenteras en mer utförlig bakgrund till beslutet att införa Fastighetsnära insamling i Mölndals stad. Sedan följer en analys av det empiriska materialet för Promissory respektive Anticipatory representation med hjälp av studiens analysverktyg.

5.1 Bakgrund till Fastighetsnära insamling (FNI) i Mölndal

Fastighetsnära insamling är ingen nyhet när väl beslutet tas att införa det i Mölndals stad i mars 2014. I Mölndals stads Avfallsplan för 2007–2012 slås fast att ” [...] För Mölndals stad föreslås dock en princip med syftet att vi ska sträva efter att minska mängden genererat hushållsavfall”. En av de föreslagna åtgärderna i Avfallsplanen är att främja just fastighetsnära insamling. Under 2012–2013 genomför tekniska förvaltningen i Mölndals stad ett test av FNI där 650 hushåll deltar. Det är även tekniska förvaltningen som kommer med förslaget att införa Fastighetsnära insamling i hela kommunen till kommunstyrelsen, som i sin tur efter revideringar går upp med förslaget i Kommunfullmäktige i Mölndals stad där det (som vi ju redan vet) röstas igenom 26 mars 2014 (Kommunfullmäktige Mölndals stad, 2014). Som motivering till sitt förslag ger tekniska förvaltningen bland annat:

Tekniska förvaltningen föreslår en ny renhållningstaxa för småhus som möjliggör införande av fastighetsnära insamling med flerfackskärl. Syftet med att erbjuda flerfackskärl är att öka servicen samt att göra det enklare för hushållen att källsortera sitt avfall. Genom att ge hushållen möjlighet att sortera matavfall men även återvinningsbart material och visst farligt avfall tas ett stort steg mot att uppnå nationella, regionala och lokala mål för avfallshanteringen. Dessa innebär bland annat god service, ökad återvinning (halvering av mängden producentansvarsmaterial i det brännbara restavfallet) samt att 50 procent av allt matavfall samlas in för central behandling till biogasproduktion. [...]

(Kommunfullmäktige Mölndals stad, 2014).

För att få klartecken i vilka politiska dokument som anger dessa nationella, regionala och lokala mål som tekniska förvaltningen ger som motiv till FNI så kontaktades Pierre Bolvede, avdelningschef på Återvinning och Avfall på tekniska förvaltningen i Mölndals stad⁴. Bolvede hänvisar till den regionala avfallsplanen A2020 och till det nationella etappmålet ”Ökad resurshushållning i livsmedelskedjan” men även till ett lokalt beslut från Kommunfullmäktige i Mölndals stad som anger att alla verksamheter i staden ska syfta till att underlätta för medborgarna (Personlig kommunikation, 2017, 5 maj). A2020 är en regional avfallsplan framtagen av kommunerna i Göteborgsregionen. I den finner man som förslag till åtgärder att Fastighetsnära insamling ska utvecklas (Göteborgsregionens kommunalförbund, 2010). Det nationella etappmålet kring ökad resurshushållning innebär att senast år 2018 ska 50% av allt matavfall i kommuner samlas in och användas som växtnäring eller energiproduktion (Naturvårdsverket, 2016).

Samma år som beslutet att införa Fastighetsnära insamling tas i kommunfullmäktige så infaller även ett nytt kommunalval. Valresultatet ger ett maktskifte i Mölndals stad, den styrande koalitionen tappar makten och en ny koalition vinner majoritet: Majoritet Mölndal, bestående av Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna (Mölndals stad, 2017b). Implementeringen av FNI tar vid 2015, efter maktskiftet.

Nu när vi vet bakgrunden till hur Fastighetsnära insamling kom till så är det dags att undersöka huruvida policyn förankrades hos medborgarna innan införandet.

---

⁴ Källans uttalanden kontrollerades dels mot beslutsdokumentet för införandet av FNI och mot de angivna politiska måldokumenterna. Övriga källor bekräftade informationen som gavs i uttalandet vilket därför bör anses vara tillförlitligt.

5.2 Promissory representation i fallet FNI

- 1) *I vilken utsträckning gick något av partierna M, L, C eller KD till val på att införa policyn "Fastighetsnära insamling" i Mölndal stads kommunalval 2010?*

		Delområden		
		<i>Vad man lovar</i>	<i>Vem som lovar</i>	<i>Var man lovar</i>
Promissory	Helt uppfyllt	<i>Policy med samma innebörd som FNI</i>	<i>Alla partier (M, L, C, KD)</i>	<i>Valmanifest för kommunalvalet 2010</i>
	Delvis uppfyllt	<i>Generella löften kring avfallsminskning där FNI följer logiskt som policy</i>	<i>Minst ett av partierna (M, L, C, KD)</i>	<i>Lokaltidningen inför kommunalvalet 2010</i>

Tabell 1: Sammanfattande översikt: *kriterier för Promissory representation.*

Eftersom övriga kriterier är beroende av att ett löfte faktiskt avgetts så börjar analysen med att titta på *Vad man lovar*.

I min genomläsning av det empiriska materialet finner jag att inget av de fyra partierna M, L, C och KD lovar att införa Fastighetsnära insamling eller någon annan policy med samma innebörd som FNI. Kriteriet för "Helt uppfyllt" nås därmed inte av något av partierna. Men hur ser det ut med mer generella löften kring avfallsminskningar?

I lokaltidningen Mölndals-Posten nämns inte miljö som område i någon av intervjuerna med respektive partis förstakandidat på listan till kommunfullmäktige. Intervjuernas frågor fokuserar mycket på välfärdsfrågor som äldreomsorg och skola (Randau, 2010, 28 juli; 11 augusti; 25 augusti; 1 september).

I alla fyra partiers valmanifest för kommunalvalet 2010 finns dock vallöften som rör miljö som område. M, L eller C nämner inte något om avfallsminskning, källsortering eller resurshushållning. De löften som ges handlar bland annat om järnväg till Landvetters flygplats, åtgärder för att minska bullerstörningar (Nya Moderaterna Mölndal, 2010), att staden bör

utrustas med elbilar, byggandet av en ekodukt över Söderleden (Liberalerna Mölndal, 2010) samt en utbyggd och miljöanpassad kollektivtrafik och bra cykelleder (Centerpartiet Mölndal, 2010). I Kristdemokraternas introduktion till kapitel 9. "En kommun med ekologisk hållbar utveckling" i partiets valmanifest från 2010 finns däremot följande formulering som berör avfallshantering:

[...] Strävan att förbruka mindre av ändliga resurser och energi och ett personligt ansvar för kretslopp och avfallshantering är en nödvändighet för långsiktig överlevnad för mänskligheten. (Kristdemokraterna Mölndal, 2010)

För att kriteriet för "Delvis uppfyllt" ska nås så ska denna formulering ge löften om avfallsminskningar där FNI följer logiskt som policy. Detta är ett gränsfall som behöver analyseras djupare.

Det som talar för formuleringen är att den hänvisar till ett personligt ansvar för kretslopp och avfallshantering. Detta kan tolkas vara i linje med en policy som FNI, att medborgarna styrs åt att ta ett större personligt ansvar för källsortering (som är en form av kretslopp inom avfallshantering). Det som dock talar emot formuleringen, och som jag anser väger över för att inte klara kriteriet för "Delvis uppfyllt", är formuleringens roll som löfte i valmanifestet. Formuleringen ingår i inledningen till kapitlet där KD ger sin motivering till varför kommuner har ett ansvar för att bygga ett hållbart samhälle. Under inledningen följer 16 konkreta löften om miljöpolicy under rubriken "Kristdemokraterna vill att...". Av dessa berör ingen avfallsminskningar, källsortering eller knyter på något annat sätt an till inledningen i kapitlet. Av de 16 förslagen så är dessutom ingen direkt riktad som förändring av medborgarnas beteende utan handlar om vad den kommunala verksamheten ska göra. T.ex. så vill KD att: "kommunen ska ha minst 25 procent ekologiska livsmedel i måltidsverksamheter", "kommunen satsar på energieffektiviseringar" och "miljöledningssystem i kommunens verksamhet utvecklas".

Kapitlet om ekologiskt hållbar utveckling avslutas med sex underrubriker av vallöften som motiveras mer utförligt. Inte heller här berörs avfallsminskningar eller källsortering på något sätt. Den enda av dessa som berör förändring av medborgarnas beteende hittas under temat hållbart trafiksystem, där KD skriver "Vi vill påverka kommunmedborgarnas resvanor genom uppmuntrande kampanjer för att välja kollektivtrafik".

Formuleringen i KD's inledning kan inte tillräckligt tydligt uppfattas som ett vallöfte att minska avfall och öka källsortering, och kriteriet för "Delvis uppfyllt" anses därför inte vara uppfyllt.

Eftersom inget av kriterierna för *Vad* man lovar bedöms vara uppfyllda så uppfylls inte heller kriterierna för *Vem* som lovar och *Var* man lovar heller. Utan ett uttalat vallöfte om Fastighetsnära insamling eller liknande policy så faller övriga kategorier naturligt bort.

Införandet av Fastighetsnära insamling klarade inte några av de uppställda kriterierna för att ha varit ett vallöfte i kommunalvalet 2010. Men har beslutet kommunicerats ut i samband med införandet eller inför nästa val?

5.3 Anticipatory representation i fallet FNI

2) *I vilken utsträckning kommunicerades beslutet kring "Fastighetsnära insamling – FNI" ut av partierna M, L, C eller KD i Mölndal till medborgarna efter införandet och inför nästkommande kommunalval 2014?*

		Delområden		
		<i>Vad man kommunicerar</i>	<i>När man kommunicerar</i>	<i>Var man kommunicerar</i>
Anticipatory	Helt uppfyllt	<i>Att policyn FNI införts under mandatperioden</i>	<i>Inför kommunalvalet september 2014 & i samband med att beslutet togs i kommunfullmäktige mars 2014</i>	<i>Valmanifest inför kommunalvalet 2014 eller lokaltidningen</i>
	Delvis uppfyllt	<i>Att åtgärder för att minska avfall införts under mandatperioden</i>	<i>Endast vid ett av tillfällena</i>	<i>Partiernas hemsidor</i>

Tabell 2: Sammanfattande översikt: *kriterier för Anticipatory representation*

I likhet med kriterierna för Promissory representation är övriga kriterier i detta fall beroende av att kommunikation om FNI faktiskt ägt rum. Därför börjar analysen med att titta på kriterierna för *Vad* man kommunicerar.

För att uppnå kriteriet för "Helt uppfyllt" ska partierna ha kommunicerat ut att policyn Fastighetsnära insamling har införts under mandatperioden 2010–2014. I genomläsningen av

materialet så visar det sig att ett av partierna, Moderaterna, har kommunicerat ut att Fastighetsnära insamling införts. Kriteriet för "Helt uppfyllt" får därför ses som uppnått även om det hade varit ännu tydligare om alla fyra partier kommunicerat ut beslutet om FNI. Moderaterna i Mölndal var dock största parti i koalitionen under denna mandatperiod. Över till hur denna kommunikation faktiskt gick till.

För När man kommunicerar finns idealt två tillfällen då kommunikationen bör ha skett: dels vid beslutets införande och vid efterföljande kommunalval. Den 7 mars 2014 publicerade Moderaterna i Mölndal en nyhet på sin hemsida: att kommunstyrelsen lämnat förslag att införa Fastighetsnära insamling till Kommunfullmäktige i Mölndal för beslut. Då beslutet för FNI togs lite drygt tre veckor senare i Kommunfullmäktige i Mölndal (den 26 mars 2014) så bedöms denna kommunikation ha skett enligt kriteriet för "i samband med att beslutet togs". Ett citat från en del av nyhetsinlägget följer:

Kommunstyrelsen beslutade på onsdagen (5/3) att föreslå kommunfullmäktige att under perioden 2015–2018 succesivt införa s.k. fastighetsnära insamling av avfall för småhus/villor. [...] [...] Det innebär en ökad bekvämlighet för konsumenterna och är bra för miljön. En förutsättning har varit att systemet med de något större flerfackskärnen än dagens sopkärl inte leder till problem med hämtning vid tomtgräns utan istället skall göra det enklare för konsumenten som annars måste åka iväg med visst avfall, t.ex. glasflaskor, säger kommunstyrelsens ordförande Hans Bergfelt (M). (Nya Moderaterna Mölndal, 2014a)

Hur såg det då ut inför kommunalvalet i september samma år? I sitt valmanifest för kommunalvalet 2014 skriver Moderaterna, under rubriken "Boende och miljö" följande:

Detta har hänt sedan Alliansen tog över 2006:

- *Mer än 1 400 nya bostäder har byggts*
- *Byggt nytt kraftvärmeverk som producerar miljövänlig el och fjärrvärme*
- *Beslut om fastighetsnära insamling av avfall*

Införandet av FNI motiveras även genom en efterföljande text i valmanifestet: "[...] Genom att mera avfall blir hämtat vid dörren kan både servicen gentemot kunden och källsorteringen öka, vilket gynnar miljön" (Nya Moderaterna Mölndal, 2014b).

Då kommunikation om FNI skett vid båda tillfällena som krävs så anses kriteriet för "Helt uppfyllt" vara uppnått.

Kategorin *Var* man kommunicerar bedöms hamna mitt emellan "Helt uppfyllt" och "Delvis uppfyllt". Kommunikationen om FNI vid tillfället för kommunalvalet skedde via Moderaternas valmanifest, vilket är i enlighet med kriteriet för "Helt uppfyllt". Däremot skedde kommunikationen om FNI i samband med att beslutet fattades via partiets hemsida, och inte i lokaltidningen vilket var det alternativa kriteriet för "Helt uppfyllt".

Sammanfattningsvis så bedöms delområdena *Vad* man kommunicerar och *När* man kommunicerar nå kriterierna för "Helt uppfyllt". *Var* man kommunicerar bedöms hamna mitt emellan de två kriterierna för "Helt- och Delvis uppfyllt".

6. SLUTSATSER

I detta avsnitt kommer studiens frågeställningar att besvaras och diskuteras med hjälp av resultatet från kapitel 5. Sedan följer en vidare diskussion om de mer övergripande slutsatser som kan dras av denna studie. Avslutningsvis ges förslag på hur framtida studier kan ta vid där denna slutar.

6.1 Frågeställning 1)

I vilken utsträckning gick något av partierna M, L, C eller KD till val på att införa policyn "Fastighetsnära insamling" i Mölndal stads kommunalval 2010?

Resultatet för Promissory representation visade att inget av partierna i fråga verkar ha gått till val på att införa FNI inför kommunalvalet 2010. I materialet hittades inte heller några mer generella löften kring avfallsminskningar. För att följa analysverktygets kriterier (se Tabell 1) så kan Promissory representation i fallet FNI inte anses vara uppfyllt eftersom ingen av de tre delområdenas kriterier kunde anses vara uppfyllda.

Att en beteendestyrande policy som FNI inte gått den traditionella vägen via Mansbridges (2003) Promissory representation är intressant, men inte helt oväntat. Dels för att det inte är den enda vägen som god representation kan uppnås enligt Mansbridge (2003). Men också då det ligger i linje med kritiken mot demokratiers förmåga att genomföra effektiv miljöpolitik (Jagers 2005). Då beteendestyrande miljöpolicy ofta möter starkt motstånd hos medborgarnas (Ockwell et. al., 2009) skulle detta kunna vara en förklaring till att inget av partierna gått till val på att införa FNI. Att miljöfrågor får stå tillbaka för mer säkrare frågor inför valen (Ockwell et. al.

2009) skulle också kunna vara en anledning till att miljö som ämne inte nämns av något av partierna i intervjuerna i lokaltidningen inför valet 2010, utan att fokus istället ligger på välfärdsfrågor. Däremot har alla fyra partier med avsnitt som berör miljö i sina valmanifest, så hur går detta ihop med att låta säkrare frågor gå före? En intressant observation är att nästan alla miljöloften i valmanifesten beskriver åtaganden som kommunens verksamheter ska göra, och inte policys som syftar till att ändra medborgarnas beteende. Det enda vallöfte som pekar direkt mot medborgarnas beteende är KD's löfte om att de "vill påverka medborgarnas resvanor genom uppmuntrande kampanjer för att välja kollektiva alternativ" (Kristdemokraterna Mölndal, 2010). I mitt tycke en väldigt snäll och frivillig styrning av medborgarnas beteende, som man kan anta inte var lika kontroversiell att gå till val på som FNI.

6.2 Frågeställning 2)

I vilken utsträckning kommunicerades beslutet kring "Fastighetsnära insamling – FNI" ut av partierna M, L, C eller KD i Mölndal till medborgarna efter införandet och inför nästkommande kommunalval 2014?

I analysen av det empiriska materialet för Anticipatory representations kriterier kunde desto fler än Promissorys noll kriterier bockas av. FNI visade sig ha kommunicerats ut av ett av partierna, vid båda två av de utpekade tillfällena och i två av tre av de utpekade forumen för kommunikation. Att endast ett av fyra partier kommunicerat ut beslutet försvagar kommunikationen men överlag gör det att införandet av FNI ändå kan anses ha skett inom ramarna för Anticipatory representation. I Tabell 3 ges en sammanfattning av FNI's uppfyllda kriterier för Anticipatory representation.

		Delområden		
		<i>Vad man kommunicerar</i>	<i>När man kommunicerar</i>	<i>Var man kommunicerar</i>
Anticipatory	Helt uppfyllt	<i>Att policyn FNI införts under mandatperioden</i> (UPPFYLLD)	<i>Inför kommunalvalet september 2014 & i samband med att beslutet togs i kommunfullmäktige mars 2014</i> (UPPFYLLD)	<i>Valmanifest inför kommunalvalet 2014</i> (UPPFYLLD) <i>eller lokaltidningen</i>
	Delvis uppfyllt	<i>Att åtgärder för att minska avfall införts under mandatperioden</i>	<i>Endast vid ett av tillfällena</i>	<i>Partiernas hemsidor</i> (UPPFYLLD)

Tabell 3. Sammanfattande översikt: *Uppfyllda kriterier för Anticipatory representation i fallet FNI*

Att införandet av en beteendestyrande policy som FNI gått via Anticipatory representation är inte heller det helt oväntat. Mansbridge (2011) hävdar själv att det är vanligt att politikerna ser på ansvarsutkrävandet som ett framtida ansvar inför valjarna i kommande val, snarare än att föregående vals löften ska uppnås. Av Anticipatory representations två olika delar (att politikerna antingen genomför de beslut de tror att väljarna kommer uppskatta eller att de försöker övertyga väljarna att de införda besluten är i linje med deras preferenser) så skulle jag kategorisera kommunikationen kring FNI som av det senare slaget, då vi redan konstaterat att det finns en generell motvilja mot beteendeförändrande policys hos allmänheten. Genom att kommunicera ut införandet av FNI har politikerna försökt att övertyga medborgarna om att FNI är ett positivt beslut som alla borde uppskatta. Politikerna lyfter t.ex. upp att FNI gjort det enklare för konsumenten samtidigt som det är bra för miljön, men lägger inte fokus på de höjda avgifterna som det innebär att inte välja FNI som abonnemang och att systemet är beteendestyrande i sig (Nya Moderaterna Mölndal, 2014a).

Som koppling till Anticipatory representation är det intressant att de partier som fattat beslutet att inför FNI blir av med den styrande makten i kommunen i det efterföljande valet. Däremot känns det inte helt rimligt att anta att FNI-beslutet spelat en avgörande roll i valförlusten. Dels så rådde det en allmän trend i landet där borgerliga partier gick tillbaka i valet 2014. Dessutom hade Fastighetsnära insamling inte börjat implementeras vid tiden för valet 2014. Även fast beslutet togs 2014 och politikerna kommunicerat ut detta så verkar inte den allmänna debatten

kring FNI ha tagit fart förrän efter implementeringen tagit fart hösten 2016 (Forslund 2016, 18 oktober; Mölndals-Posten 2016, 13 oktober).

6.3 Avslutande slutsatser

Sker det offentligas styrning av medborgarnas beteende inom ramarna för valdemokratins kärnmekanismer när det kommer till miljöpolicy? Införandet av Fastighetsnära insamling i Mölndals stad har enligt denna studie gjort just detta, via Anticipatory representation. Huruvida detta är generellt för beteendestyrande miljöpolicy i stort går inte att avgöra endast baserat på denna studie. För detta krävs fler studier av liknande fall av offentlig styrning av medborgarnas beteende, för att se om dessa införts inom valdemokratins kärnmekanismer. För framtida studier bör analysverktygets kriterier för Mansbridges (2003) begrepp Promissory och Anticipatory representation utvärderas. Detta har varit ett första försök till att operationalisera dessa begrepp, fler och mer djupgående försök bör göras i framtiden. För framtida forskning hade det även varit intressant att undersöka ett fall där styrningen av medborgarnas beteende är betydligt starkare än i fallet FNI. Man kan tänka sig att det skulle ha blivit svårare för politikerna att via Anticipatory representation få medborgarna att acceptera en policy som hade påverkat medborgarnas livsstil mer påtagligt än vad FNI har gjort.

Att en beteendestyrande miljöpolicy som FNI verkar ha gått att införa i linje med valdemokratins kärnmekanismer skulle kunna ses som ett motbevis mot Jagers (2005) kritik mot demokratiers möjlighet till att genomföra effektiv miljöpolitik. Anticipatory representation kanske kan ses som det kryphål som behövs för att beteendestyrande miljöpolicy samtidigt ska kunna vara demokratiskt legitima. I anslutning till detta så är FNI-beslutets bakgrund extra intressant, och framförallt dess koppling till politiskt beslutade miljömål. Till skillnad från partiernas valmanifest är de åtgärder som föreslås i miljömålen konkret inriktade på att få till beteendeförändringar hos medborgarna. Hur stor del av kommuners beteendepåverkande miljöpolicy har sitt ursprung i styrande miljömål? Hur stor möjlighet har medborgarna att påverka innehållet i dessa miljömål? Detta är en demokratifråga som bör undersökas närmare i fortsatta studier.

7. KÄLLFÖRTECKNING

Artés, J. (2013). Do Spanish Politicians Keep Their Election Promises? I, *Party Politics* 19 (1) (s. 143–158).

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wägnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 5:e upplagan. Stockholm: Wolters Kluwer.

Forslund, B. (2016, 18 oktober). Debatt: Nya sopsystemet en skrivbordsprodukt. *Mölnads-Posten*. Hämtad 2017-04-20, från <http://molndalsposten.se/debatt/nya-sopsystemet-en-skrivbordsprodukt/>

Gilljam, M. & Hermansson, J. (2003). Demokratins ideal möter verkligheten. I M. Gilljam & J Hermansson (Red.), *Demokratins mekanismer* (s. 10–27). Malmö: Liber.

Göteborgsregionens kommunalförbund. (2010). *A2020 – Avfallsplan för Göteborgsregionen*.

Hansson, K. (2016, 15 oktober). Flerfackskärl har minskat avfallet. *Göteborgs-Posten*. Hämtad 2017-05-10, från <https://www.pressreader.com/sweden/g%C3%B6teborgs-posten/20161015/281788513581683>

Jagers, S.C. (2005). *Hållbar utveckling som politik: om miljöpolitikens grundproblem*. Malmö: Liber.

Jagers, S.C. (2007). *Prospects for Green Liberal Democracy*. Lanham: University Press of America. (s. 11–26).

Kocken, F. (2012). *Fyra kommunikationsperspektiv för en bra dialog i din verksamhet*. Hämtad 2017-05-04, från <http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/lantbruk-och-landsbygd/landsbygdsutveckling/stod-till-landsbygden/kompetensutveckling/Kunskapsbank/F%C3%B6retagande/Fyra-kommunikationsperspektiv-for-en-bra-dialog-i-din-verksamhet.pdf>

Kommunfullmäktige Mölnads Stad. (2014). § 35 Renhållningstaxa för fastighetsnära insamling med flerfackskärl. *Sammanträdesprotokoll 2014-03-26*. (s. 14-20).

Li, Q., & Reuveny, R. (2006). Democracy and Environmental Degradation. *International Studies Quarterly* 50 (4). (s. 935 - 956).

Mansbridge, J. (2003). Rethinking Representation, I, *American Political Science Review*. vol. 97 (4). (s. 515 – 528).

Mansbridge, J. (2011). Clarifying the Concept of Representation, i, *American Political Science Review*. vol. 105 (3). (s.621 – 630).

Mölnads-Posten. (2016, 13 oktober). *Åsikter: Mölnads stads nya sopsystem är både krångligt och dyrt*. s. 14.

Mölnads stad. (2007). *Renhållningsordning – Avfallsplan för Mölnads stad*.

Mölnads stad. (2017a). *Avfall och återvinning*. Hämtad 2017-04-20, från <http://www.molndal.se/startsida/bygga-bo-och-miljo/avfall-och-atervinning/avgift-regler-och-abonnemang/enbostadshus.html>

Mölnads stad. (2017b). *Partier och mandat*. Hämtad 2017-05-12, från <http://www.molndal.se/startsida/kommun-och-politik/organisation/partier-och-mandat.html>

Mansergh, L., & Thomson, R. (2007). Election Pledges, Party Competition, and Policymaking, I, *Comparative Politics*. (39) (s. 311–329).

Naturvårdsverket. (2012a). *Hur kan vi leva hållbart 2030*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (2012b). *Styrmedel för att nå miljö kvalitetsmålen: en kartläggning*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (2016). *Sveriges miljömål – Etappmålen*. Hämtad 2017-05-15, från <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Etappmal/>

Naurin, E. (2003). Mandatmodellen – om löften och förhoppningar bland partier och väljare. I M. Gilljam & J Hermansson (Red.), *Demokratins mekanismer* (s. 54–65). Malmö: Liber.

Naurin, E. (2014). Is a Promise a Promise? Election Pledge Fulfilment in Comparative Perspective Using Sweden as an Example, I, *West European Politics*, 37:5, (s. 1046-1064).

Ockwell, D., Whitmarsh, L., & O'Neill, S. (2009). Reorienting Climate Change Communication for Effective Mitigation: Forcing People to be Green or Fostering Grass-Roots Engagement? *Science Communication*. Vol. 30 (3). (s. 305 – 327).

Royed, T. (1996). Testing the Mandate Model in Britain and the United States: Evidence from the Reagan and Thatcher Eras, I, *British Journal of Political Science*. (26) (s. 45–80).

SKL. (2017). *Så styrs kommunen*. Hämtad 2017-05-03, från <https://skl.se/demokratiledningstyrning/politiskstyrningfortroendevalda/kommunaltstyretyresastyrskommunenochlandstinget/sastyrskommunen.735.html>

TS Mediefakta. (2017). *Mediefakta och upplagor – Mölndals-Posten*. Hämtad 2017-05-10, från <http://ts.se/mediefakta-upplagor/snabbfakta/?mc=001360>

Valmyndigheten. (2010). Val till kommunfullmäktige i Mölndal 2010. Hämtad 2017-05-16, från: <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/K/kvalkrets/14/81/01/valda.html>

WWF. (2016). *Living Planet Report 2016 – Risks and resilience in a new era*. Gland: WWF International.

Analyserat material i resultat

Nyhetsinlägg på hemsidor

Nya Moderaterna Mölndal. (2014a). *Mölndal ett steg närmare fastighetsnära insamling av avfall*. Hämtad 2017-05-02 från, <http://www.moderat.se/rapport/molndal-ett-steg-narmare-fastighetsnara-insamling-av-avfall>

Tidningsartiklar

Randau, K. (2010, 28 juli). Inför valet toppkandidaten – Folkpartiet. *Mölndals-Posten*, s. 10.

Randau, K. (2010, 11 augusti). Inför valet toppkandidaten – Moderaterna. *Mölndals-Posten*, s. 10.

Randau, K. (2010, 25 augusti). Inför valet toppkandidaten – Centerpartiet. *Mölndals-Posten*, s. 14.

Randau, K. (2010, 1 september). Inför valet toppkandidaten – Kristdemokraterna. *Mölndals-Posten*, s. 10.

Randau, K. (2014, 17 juli). Frågor & svar med Marcus Claesson – (FP). *Mölndals-Posten*, s. 8.

Randau, K. (2014, 7 augusti). Frågor & svar med Peter Berg Johnson – (KD). *Mölnads-Posten*, s.10.

Randau, K. (2014, 21 augusti). Frågor & svar med Hans Bergfelt – (M). *Mölnads-Posten*, s. 8.

Randau, K. (2014, 4 september). Frågor & svar med Ingemar Johansson – (C). *Mölnads-Posten*, s. 12.

Valmanifest

Centerpartiet Mölndal. (2010). *Valfolder – Val 2010*.

Centerpartiet Mölndal. (2014). *Valfolder 2014*.

Kristdemokraterna Mölndal. (2010). *Kommunpolitiskt program 2010–2014*.

Kristdemokraterna Mölndal. (2014). *Valfrågor i Mölndal 2014*.

Folkpartiet Liberalerna Mölndal. (2010). *Handlingsprogram 2011–2014*.

Liberalerna Mölndal. (2014). *Handlingsprogram 2015–2018*.

Nya Moderaterna Mölndal. (2010). *Valbroschyr 2010*.

Nya Moderaterna Mölndal. (2014b). *Valbroschyr 2014 – Vår politik för Mölndal*.